

IN MARITIMA

2n Simposi sobre història,
cultura i patrimoni
del Maresme medieval

MASOS, MASIES I BORDES:
ACTIVITATS AGRÀRIES
I ELEMENTS PATRIMONIALS

Graupera i Graupera, Joaquim (Coord.)

Els Mapes de Patrimoni Cultural, una eina per al coneixement de les masies del Maresme

María del Agua Cortés Elía

Doctora en Arqueologia
Tècnica de Patrimoni Cultural. Oficina de Patrimoni Cultural. Diputació de Barcelona
cortese@diba.cat

RESUM

Des de l'any 1999 l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona desenvolupa el programa de Mapes del Patrimoni Cultural per als municipis de la província de Barcelona que ho sol·liciten. La finalitat és la recollida exhaustiva de dades sobre el patrimoni cultural i natural d'un municipi i la seva valoració.

Actualment hi ha 162 municipis que tenen el mapa de patrimoni cultural realitzat i 25 en procés de realització. Del total de 30 municipis de la comarca del Maresme, 13 tenen el mapa acabat i 3 es troben en procés de realització, el que representa un 53%.

Una part molt important del patrimoni documentat són les masies i altres elements relacionats amb aquest tipus d'hàbitat. En aquesta comunicació volem donar a conèixer les principals característiques d'aquest patrimoni cultural i una anàlisi del seu impacte, a més de transmetre una eina de coneixement i d'inventari de conjunts d'aquest patrimoni.

PARAULES CLAU:

Patrimoni Cultural — Masies — Maresme — Documentació

ABSTRACT

Since 1999 the Office of Cultural Heritage of the Diputació de Barcelona has developed the Cultural Heritage Map program for the municipalities of the province of Barcelona who request it. The purpose is the exhaustive collection of data on the cultural and natural heritage of a municipality and its assessment.

There are currently 162 municipalities that have the Cultural Heritage Map and 25 in the process of being carried out. Of the total 30 municipalities of the Maresme region, 13 have the Map completed and 3 are under construction, representing 53%.

A very important part of the documented heritage are farms and other elements related to this type of habitat. In this communication we want to present the main features of this cultural heritage and an analysis of its impact, as well as presenting a tool for knowledge and inventory of sets of this heritage.

KEYWORDS

Cultural Heritage — Farmhouse — Maresme — Documentation

Introducció

Documentar, conservar, protegir, difondre... són premisses que sempre trobem presents en qualsevol programa envers el patrimoni cultural. Però, per poder portar a terme qualsevol actuació emmarcada en aquestes premisses és del tot necessari conèixer, saber el que tenim i com ho tenim. Només així podrem decidir i establir les mesures més convenientes per a cadascun dels elements que formen part del nostre patrimoni cultural i també per al conjunt. Aquesta és la finalitat principal de la documentació: documentem per conèixer, per saber el que hi ha al nostre entorn i ens defineix, però també per difondre aquest coneixement, per posar-lo a l'abast de tothom, per potenciar-ne l'estima i així garantir-ne la conservació, permetent que el nostre patrimoni arribi més enllà del nostre present i que tothom el senti seu.

Aquest és l'objectiu principal dels **Mapes de Patrimoni Cultural** que, des de l'any 1999, elabora l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona per als municipis de la província que ho sol·liciten: inventariar el patrimoni cultural recollint de forma exhaustiva el màxim d'informació de cadascun dels elements que conformen la identitat d'un poble, tot allò que el caracteritza culturalment. Els Mapes de Patrimoni Cultural recullen diverses dades sobre el patrimoni cultural i natural d'un municipi per poder-ne realitzar la valoració de conjunt, permetent als gestors establir les mesures corresponents per a la seva protecció i conservació, així com ajudar a planificar la seva protecció i fer-los rendibles socialment.

Els inventaris es porten a terme mitjançant conveni amb els ajuntaments i són elaborats per professionals o empreses especialitzades amb seguiment per part dels tècnics de l'Oficina de Patrimoni Cultural. Són inventaris oberts, que es poden revisar i que permeten aportar informació nova en qualsevol moment, de forma que la informació es pot mantenir actualitzada. En una època en què la cultura està en crisi econòmica, no podem oblidar que conèixer el nostre entorn és un dels plaers que encara podem gaudir de forma quasi gratuïta; només essent conscient del que ens envolta i que ha estat la gènesis del que som ara, podrem afrontar amb garanties el que està per venir.

Metodologia utilitzada per elaborar els Mapes de Patrimoni Cultural

Els inventaris consisteixen en un compendi de fitxes individualitzades per a cadascun dels elements i que s'organitzen en cinc àmbits: patrimoni immoble, moble, documental, immaterial i natural; en cadascun d'aquests àmbits es diferencien tipologies:

edifici, conjunt arquitectònic, element arquitectònic, jaciment arqueològic, obra civil, element urbà, objecte, col·lecció, fons d'imatges, fons documental, fons bibliogràfic, manifestació festiva, tècnica artesanal, tradició oral, música i dansa, costumari, zona d'interès natural, espècimen botànic singular. Aquesta distribució permet, d'una banda, introduir la informació de forma ordenada i, de l'altra, fer cerques temàtiques conjuntes o altres de més específiques, com cronològica, onomàstica, per ubicació, per tipus de protecció legal, etc., en un o més mapes. Cada fitxa recull el màxim d'informació possible de cada element, acompanyat de fotografies. Recordem que els Mapes recullen tota la informació d'altres inventaris fets anteriorment (Carta Arqueològica, inventaris de Patrimoni de la Generalitat, planejament municipal, etc.), actualitzant-la i ampliant-la amb nous elements que no s'havien recollit anteriorment, arribant a documentar en molts casos gairebé el 99,9% del patrimoni cultural municipal, fet que els converteix en una eina bàsica.

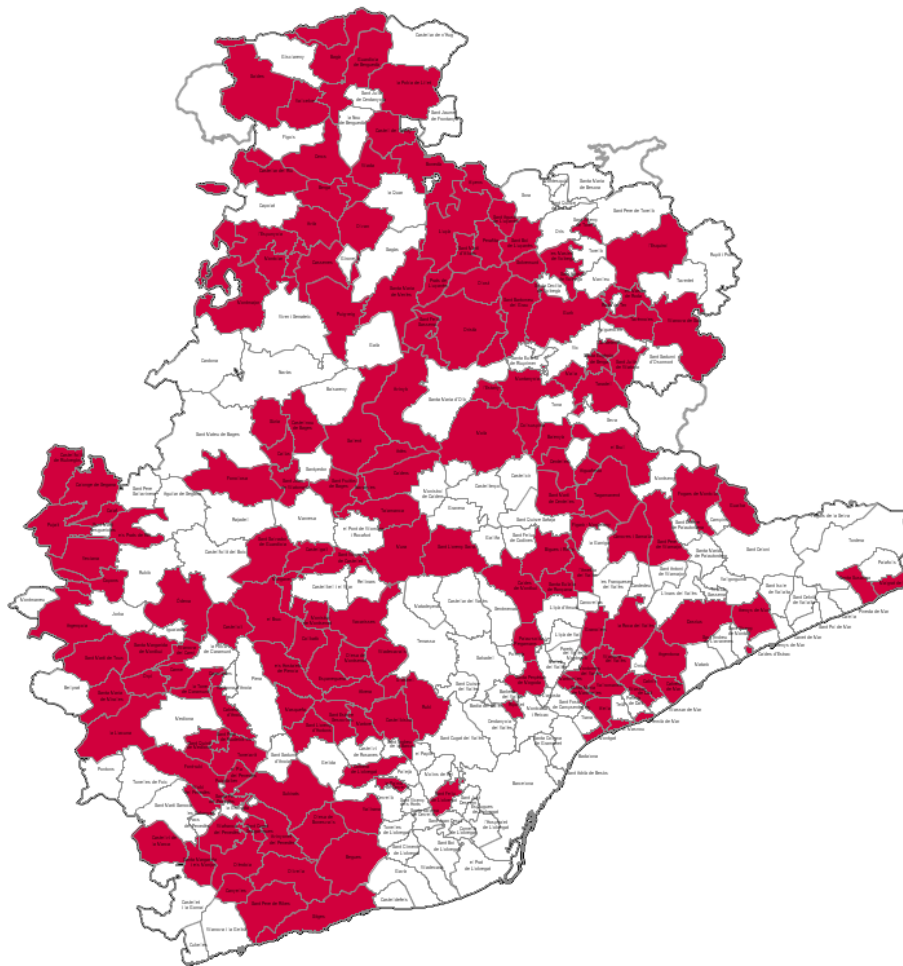
El treball final s'acompanya d'una memòria que recull el context i presenta una anàlisi global del patrimoni del terme municipal, de forma que permet als ajuntaments i gestors conèixer la situació del seu patrimoni i així poder portar a terme diverses actuacions per millorar-lo i dinamitzar-lo.

La consulta es realitza sobre cartografia, cosa que permet veure cada element geolocalitzat en relació amb el seu entorn immediat i accessible des de la xarxa al web de la Diputació de Barcelona i a la de cada municipi. Es poden consultar les fitxes del patrimoni inventariat, fer cerques temàtiques o per municipis, passar la informació a altres sistemes SIG (Sitmun, Google Earth, etc.), obtenir còpies per imprimir, relacionar la informació amb el planejament municipal, etc. El resultat és una important eina de coneixement que facilita el seu ús a molts nivells. La consulta als Mapes de Patrimoni la podeu fer a: http://www.diba.cat/web/opc/mapa_patrimoni_cultural

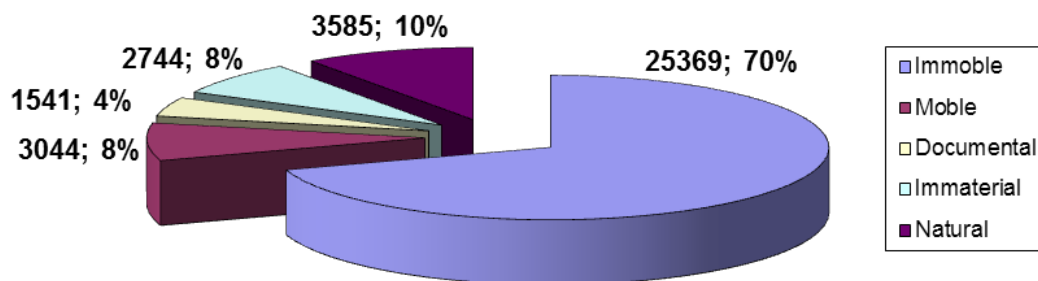
Resultats obtinguts

Fins avui s'han realitzat els Mapes de Patrimoni cultural de 165 municipis, un 53% de la província de Barcelona, amb un total de 36.933 elements fitxats que es pot traduir en una densitat de 8,5 elements per km². Si ho analitzem per tipologies, tenim un 70% d'elements de patrimoni immoble, 8% de patrimoni moble, 4% de patrimoni documental, 8% de patrimoni immaterial i 10% de patrimoni natural. En molts d'aquests municipis, a partir de l'inventari s'han desenvolupat accions de conservació o difusió que han revertit en el territori, demostrant la validesa i utilitat de la feina feta. Cada

any, a partir del catàleg de serveis, entren noves peticions i tenim diferents mapes en realització, incrementant anualment el nombre de municipis fets.

Mapa de la província amb els Mapes de Patrimoni cultural realitzats fins al moment.

Estadística per tipologies dels Mapes de Patrimoni de la província de Barcelona finalitzats el juliol de 2018.

Instruments per al coneixement de les masies del Maresme

Els municipis del Maresme tenen característiques similars, sobretot perquè tots formen part d'un territori situat entre el mar Mediterrani i la Serralada Litoral que agrupa les serres de Sant Mateu, el Corredor i el Montnegre, tot travessat per diverses rieres que porten les aigües de la muntanya al mar, proporcionant unes característiques orogràfiques peculiars. Per tant, trobem zones de muntanya i altres de plana vora mar, fet que ha marcat l'ocupació humana d'aquesta zona de Catalunya, així com el desenvolupament de l'hàbitat en masies.

La informació per al coneixement de les masies del territori la podem obtenir de diferents bases documentals: des dels catàlegs de béns municipals a protegir, els catàlegs de masies, l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat (IPAC), els Mapes de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona o bé diversos estudis parcials, alguns dels quals s'han publicat.

Els dos primers són normatius i es troben emparats a la Llei 3/2012, del 22 de febrer, de modificació del text refós de la Llei d'urbanisme, aprovat pel Decret Legislatiu 1/2010, del 3 d'agost (DOGC núm. 6077 de 29.2.2012), però no tots els municipis han elaborat aquests catàlegs o bé els tenen en marxa dins del marc de planejament urbanístic municipal. De 13 municipis que tenen fet el mapa de patrimoni cultural, n'hi ha 4 que tenen el catàleg de masies, 2 que el tenen en tràmit i 7 que no el tenen fet. Pel que fa al catàleg de béns protegits, n'hi ha 6 que el tenen fet, 4 que el tenen en tràmit, 2 que no en tenen i 1 municipi que únicament té fet un inventari.

En quant als inventaris de patrimoni immoble que desenvolupa la Generalitat, aquests no són instruments del tot complets, en alguns casos es tracta d'una feina que es va iniciar cap al 1980 i que han anat incorporant progressivament els catàlegs de béns protegits a mesura que els ajuntaments els han desenvolupat; en altres casos les dades s'han mantingut poc i es triga a incorporar els canvis. Això els converteix en una eina que serveix únicament per a la consulta de dades d'interès cultural, ja que la informació no és completa perquè generalment no contempla tot el patrimoni.

	Planejament vigent	Catàleg de masi-es	Núm. de masi-es	Catàleg de béns	Núm. de masi-es	IPAC	Mapa de Patrimoni Cultural
Alella	POUM 2014	Sí, 2014	192	Sí, 2014	27	43	44
Arenys de Munt	POUM, 2003			Sí, 2018, en tràmit	67	21	57
Argentona	POUM, 2014	Sí, 2014	101	Sí, 2014	64	46	45
Cabrera de Mar	NNSS, 2015	Sí, 2015	8	2015, no desenvolupat	34	21	34
Cabrils	POUM, 2016 en tràmit	POUM, 2016, en tràmit	8	POUM, 2016 en tràmit	40	5	33
Caldes d'Estrac	NNUU, 2005			Sí, 1996	6	2	6
Dosrius	NNUU, 2013			Inventari de patrimoni, 2005	79	18	99
El Masnou	NNSS, 2011					3	9
Malgrat de Mar	POUM, 2005			Sí, Catàleg 2004	1	2	4
Montgat	PG Metropolità. 2010					3	10
Premià de Mar	POUM, 2010			Sí, Catàleg 2010	11	11	11

Santa Susanna	POUM, 2017, en tràmit	POUM, 2017, en tràmit	112	POUM, 2017, en tràmit	17	19	65
Vilassar de Dalt	POUM, 2014	Sí, POUM 2014	52	Sí, Pla especial, 2000	30	10	39

Detall del planejament vigent i de l'IPAC dels municipis del Maresme que tenen fet el mapa de patrimoni cultural, amb el nombre de masies inventariades en cada cas (elaboració pròpia amb dades del RPUC, INVARQUIT i la Diputació de Barcelona).

Pel que fa als diversos estudis parcials, alguns dels quals s'han publicat, no podem oblidar la important tasca de documentació que va marcar els inicis de l'estudi de la masia a Catalunya de la mà del gran projecte *Estudi de la Masia Catalana*, portat a terme entre 1924 i 1936 a Catalunya i les Illes Balears a través del Centre Excursionista de Catalunya, impulsat pel mecenes Rafael Patxot. Aquest projecte va obrir les portes a l'estudi de la masia, malgrat que quedés interromput per la Guerra Civil i no es tornés a tenir coneixement de la seva existència fins al 1975, quan s'inicià la recuperació i organització del fons. Des de llavors, s'ha portat a terme la documentació del fons que actualment es pot consultar via web, així com la organització d'una exposició i l'edició d'un llibre¹.

La direcció d'aquest treball es va donar a l'etnòleg Josep M. Batista i Roca, i als arquitectes Josep Danés i Torras, i Lluís Bonet i Garí, amb l'ajuda d'un consell assessor de diferents camps (folklore, editorial, arquitectura, conservació de monuments), comptant amb 141 col·laboradors que van treballar a diferents territoris de Catalunya aprofitant la gran xarxa de socis del Centre Excursionista de Catalunya. La intenció final era publicar diversos treballs de tipus multidisciplinari al voltant de la masia: història, arquitectura, el mobiliari, les terres, la família, la toponímia, costums i folklore, literatura, i que estaria dins la línia noucentista, catalanista i conservadora de l'època.

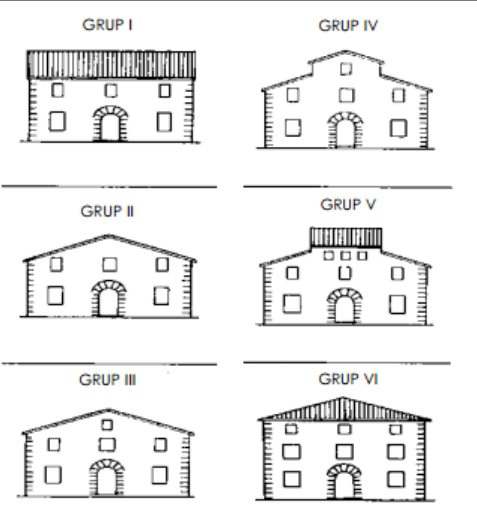
Fruit d'una part del treball, l'any 1983 s'edita el treball de l'arquitecte Lluís Bonet i Garí, iniciat els anys 1920 i interromput a causa de la Guerra Civil. La publicació és el fruit de la seva recerca sobre les masies del Maresme², amb un exhaustiu inventari i descripció de les masies, farcit de dibuixos i plànols que fan més entenedora l'estructura de les cases. El mateix Bonet també proposa una classificació de les masies en sis grups que es basen en la configuració de la teulada i la relació amb la façana, un tipus de classificació que segueix la línia de la que va proposar Josep Danès³.

¹ FONT ; SOLÀ, 2010.

² BONET, 1983.

³ DANÉS, 1933.

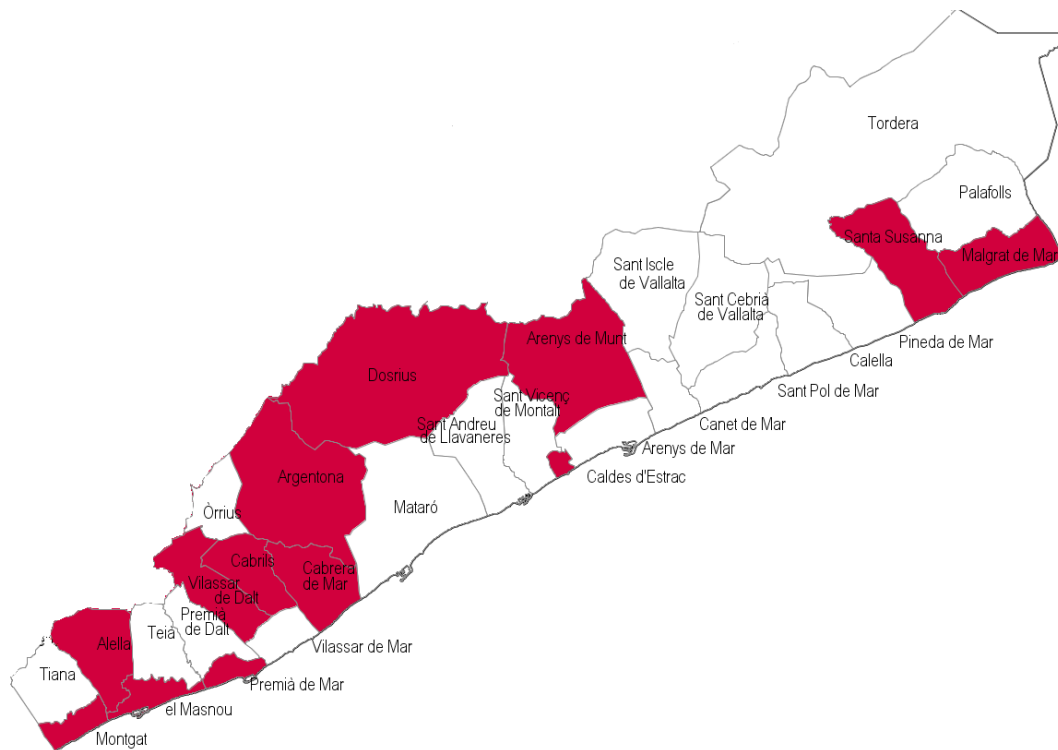
Sens dubte es tracta del document més complet i del qual han extret informació la resta d'instruments explicats.

<p>Grup I - Teulada a dues vessants amb carener paral·lel a la façana principal.</p> <p>Grup II - Teulada a dues vessants amb carener perpendicular a la façana principal, estructura de planta baixa i un pis.</p> <p>Grup III - Igual que l'anterior però amb un pis més sota teulada o més pisos.</p> <p>Grup IV - Masia de tipus basilical, amb un cos central que s'eleva un pis més respecte als laterals.</p> <p>Grup V - És una derivació de l'anterior, però amb la teulada del cos central amb carener paral·lel a la façana.</p> <p>Grup VI - Teulada a quatre vessants. Se sol descriure com a "casa pairal".</p>	 <p>The image displays six architectural drawings of houses, arranged in a 3x2 grid. Each drawing is labeled with a group name: GRUP I, GRUP II, GRUP III, GRUP IV, GRUP V, and GRUP VI. GRUP I shows a house with a gabled roof and a central arched doorway. GRUP II shows a house with a gabled roof and a central arched doorway, but with a different roof structure. GRUP III shows a house with a gabled roof and a central arched doorway, similar to GRUP I but with a different roof structure. GRUP IV shows a house with a gabled roof and a central arched doorway, similar to GRUP I but with a different roof structure. GRUP V shows a house with a gabled roof and a central arched doorway, similar to GRUP I but with a different roof structure. GRUP VI shows a house with a gabled roof and a central arched doorway, similar to GRUP I but with a different roof structure.</p>
---	--

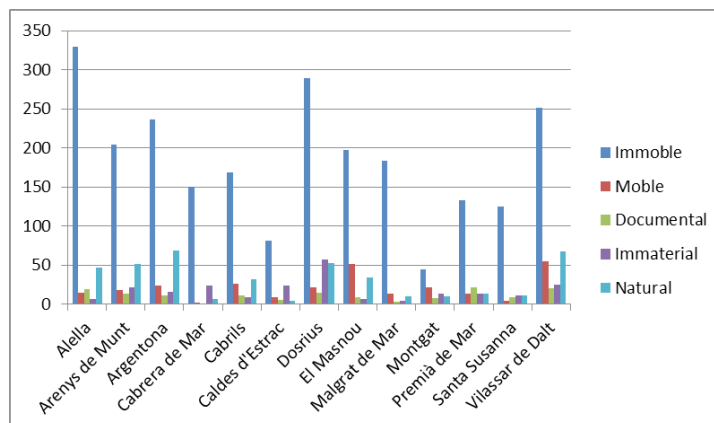
Esquemes de classificació de la masia segons Lluís Bonet i Garí.

La documentació de les masies del Maresme als mapes de patrimoni cultural

En quant als mapes de patrimoni cultural, del total de 30 municipis que conformen la comarca del Maresme, 13 tenen el Mapa acabat (Alella, Arenys de Munt, Argentona, Cabrera de Mar, Cabrils, Caldes d'Estrac, Dosrius, El Masnou, Malgrat de Mar, Montgat, Premià de Mar, Santa Susanna i Vilassar de Dalt) i 3 més es troben en procés de realització (Pineda de Mar, Sant Iscle de Vallalta i Tiana), el que representa un 53% del total de municipis. Encara resten 14 municipis per fer ja que fins a l'actualitat no han sol·licitat la realització de la feina (Teià, Premià de Dalt, Vilassar de Mar, Òrrius, Mataró, Sant Andreu de Llavaneres, Sant Vicenç de Montalt, Arenys de Mar, Sant Cebrià de Vallalta, Canet de Mar, Sant Pol de Mar, Calella, Palafolls i Tordera).

Municipis del Maresme que disposen del Mapa de Patrimoni Cultural.

Estadística del patrimoni del Maresme documentat als Mapes de Patrimoni Cultural.

	Núm. total de fitxes	Immoble	Moble	Documental	Immaterial	Natural
Alella	418	330	15	19	7	47
Arenys de Munt	308	204	18	13	22	51
Argentona	356	236	24	11	16	69
Cabrera de Mar	183	150	2	1	24	6
Cabriils	247	169	26	11	9	32
Caldes d'Estrac	123	81	9	5	24	4
Dosrius	435	289	22	15	57	52
El Masnou	297	197	51	9	6	34
Malgrat de Mar	215	184	14	3	4	10
Montgat	97	45	21	8	13	10
Premià de Mar	196	133	14	22	13	14
Santa Susanna	160	125	4	9	11	11
Vilassar de Dalt	418	251	55	20	25	67
TOTAL	3453	2394	275	146	231	407

Dades totals dels elements documentats als Mapes de Patrimoni Cultural.

Un 63% del total del patrimoni documentat en els MPC és immoble, un 7,96% és moble, el 4,22% és documental, el 6,68% és immaterial i hi ha un 11,78% de patrimoni natural. Una part molt important del patrimoni immoble documentat són les masies i altres elements relacionats amb aquest tipus d'hàbitat. Tenint en compte la informació que hem recollit de tots els instruments que ens poden facilitar informació de les masies que es troben a cada municipi, veiem que la informació que aporten els mapes de patrimoni cultural és la que ens permet obtenir el llistat més fidedigne del nombre total de masies del territori, així com també la informació més exhaustiva i completa d'aquests elements. A la fitxa de cada element es recullen diverses dades, algunes generals com la ubicació, coordenades o dades de propietat, però d'altres d'específiques com la descripció, l'evolució històrica, la cronologia i la bibliografia associada. Però també dades sobre el nivell de protecció legal que afecta l'element.

El conjunt de fitxes dels elements patrimonials que es troben als municipis es converteix en una important eina, no només de coneixement, sinó també per ajudar a posar en marxa diverses actuacions particulars o municipals per conservar i posar en valor el conjunt del patrimoni. Aquests inventaris són una eina a l'abast de tothom, oberta a les possibles modificacions provocades pels canvis que el pas del temps ocasiona, que té la intenció de contribuir al coneixement d'un patrimoni que ens caracteritza i que ha sigut el sistema d'habitatge que ens ha acompanyat durant segles. Així, els futurs catàlegs de béns i catàlegs de masies poden disposar d'una base per incorporar fàcilment als nous instruments, contribuint així al coneixement i a la conservació de les masies del Maresme.

Mas Fabrera
L'Ametlla del Vallès

[Ubicació](#) [Classificació](#) [Descripció](#) [Història](#) [Bibliografia](#)

Autor:
Any:
Estil: Medieval
Segle: XIV
Estat conservació: regular
Notes de conservació: Segurament té problemes estructurals importants tot i que no s'ha pogut accedir a l'interior.
Protecció: legal. Catàleg de masies de l'Ametlla del Vallès
Núm. inventari Generalitat:
Accés: fàcil
Fitxes associades: [Mas Fabrera \(08005/322\)](#)
Data registre: 09-09-2007
Data modificació:
Autor fitxa: Alfons Cosculluela Ballerini i Jordi Puig Roca

Model de fitxa del Mapa de Patrimoni Cultural que es pot consultar al web <http://patrimonicultural.diba.cat/>

Sigles utilitzades

IPAC / INVARQUIT: Inventari del Patrimoni Arquitectònic. Generalitat de Catalunya.

MPC: Mapes de Patrimoni Cultural. Diputació de Barcelona.

RPUC: Registre de Plantejament Urbanístic. Generalitat de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

BONET GARÍ, LL. (1983). *Les masies del Maresme*. Editorial Montblanc – Martín. Centre Excursionista de Catalunya.

BOSCH, Marc; GUARDIOLA, Moisès; MONTLLÓ, Jordi; SOTERAS, Anna (Actium) (2003) *Mapa de Patrimoni Cultural d'Argentona*. Diputació de Barcelona i Ajuntament d'Argentona.

BOSCH, Marc (Antequem) (2010). *Mapa de Patrimoni Cultural de Santa Susanna*. Diputació de Barcelona i Ajuntament de Santa Susanna.

DANÉS, J. (1933). “Estudi de la masia catalana. Exposició de documents gràfics”. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 458, p. 272-284.

FONT, Josep; SOLÀ, Montserrat (2010). “La vida a pagès. El món perdut de les masies i les possessions de Catalunya i les Balears” a *L'Estudi de la Masia Catalana*. Barcelona: La Magrana. RBA editors.

GELADÓ, Adriana (2018). *Mapa de Patrimoni Cultural de Dosrius*. Diputació de Barcelona; Ajuntament de Dosrius.

GUÀRDIA, Marc (2017). *Mapa de Patrimoni Cultural de Cabrera de Mar*. Diputació de Barcelona; Ajuntament de Cabrera de Mar.

LLORET, Marta (2009). *Mapa de Patrimoni Cultural de Montgat*. Diputació de Barcelona; Ajuntament de Montgat.

LLORET, Marta (Anteqüem) (2018). *Mapa de Patrimoni Cultural de Malgrat de Mar*. Diputació de Barcelona; Ajuntament de Malgrat de Mar.

MALLORQUÍ, Elvis (Arqueociència) (2006). *Mapa de Patrimoni Cultural de Caldes d'Estrac*. Diputació de Barcelona; Ajuntament de Caldes d'Estrac.

MONTLLÓ, Jordi (Actium) (2001). *Mapa de Patrimoni Cultural d'Alella*. Diputació de Barcelona; Ajuntament d'Alella.

MONTLLÓ, Jordi; GUARDIOLA, Moisès (Actium) (2005). *Mapa de Patrimoni Cultural de Cabriels*. Diputació de Barcelona ; Ajuntament de Cabriels.

MONTLLÓ, Jordi (Actium) (2007). *Mapa de Patrimoni Cultural d'Arenys de Munt*. Diputació de Barcelona; Ajuntament d'Arenys de Munt.

MONTLLÓ, Jordi (Actium) (2010). *Mapa de Patrimoni Cultural d'El Masnou*. Diputació de Barcelona; Ajuntament d'El Masnou.

MONTLLÓ, Jordi (Actium) (2010). *Mapa de Patrimoni Cultural de Premià de Mar*. Diputació de Barcelona; Ajuntament de Premià de Mar.

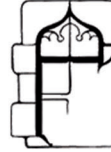
MONTLLÓ, Jordi (2015). *Mapa de Patrimoni Cultural de Vilassar de Dalt*. Diputació de Barcelona; Ajuntament de Vilassar de Dalt.

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Arxiu Comarcal del Maresme

Museu Arxiu de
Vilassar de Dalt

*maresme
medieval*